

# **PROGRAM SUPORT DE ÎNSUȘIRE A ELEMENTELOR PREGRAFICE DE CĂTRE ELEVII CU DIZABILITĂȚI DE DEZVOLTARE**

Profesor psihopedagog, Butta Mirela, Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă

Prin lucrarea de față s-a dorit însușirea și consolidarea unor deprinderi necesare actului grafic în scopul dezvoltării limbajului scris. Însușirea acestor deprinderi putând duce la o mai bună integrare școlară și rezultate îmbunătățite.

Obiectivul general este evaluarea anumitor deprinderi specifice etapei pregrafice. Obiective specifice: examinarea limbajului, în toate formele sale de exprimare; evaluarea eficacității intervenției unui program individualizat în sfera motricității fine, în vederea formării prehensiunii tridigitale; în sfera motrică, în vederea formării deprinderii de realizare a actului grafic printr-o poziție corectă; în sfera perceptiv-motrică, în vederea formării deprinderii de coordonare oculo-motorie; în sfera perceptiv-motrică (realizarea elementului grafic de o formă dată într-un spațiu dat), în vederea formării deprinderii de realizare a liniei drepte, curbe și frânte.

Ipoteza cercetării: prin utilizarea programului prezentat în lucrare, de însușire a elementelor pregrafice, copiii vor deprinde abilități necesare dobândirii formei scrise a limbajului. Pentru a putea confirma sau infirma această ipoteză avem nevoie de o ipoteză specifică care să ne permită operaționalizarea ipotezei generale, după cum urmează: în urma utilizării intervenției programului-suport se va observa o dezvoltare psihomotorie generală, ceea ce va avea efect asupra realizării prehensiunii tridigitale (poziție corectă a instrumentului de scris în mână); se va observa o îmbunătățire în ceea ce privește poziția corectă și comodă a mâinii în timpul scrierii (cotul și încheietura mâinii dominante pe masă); va apărea o îmbunătățire a coordonării oculo-motorii (realizarea traseului grafic cu control vizual); se va obține o îmbunătățire a activității fine a degetelor și mâinilor, prin urmare va fi consolidată deprinderea de realizare a liniei drepte, curbe și frânte.

## Prezentarea design-ului experimental utilizat

Metoda de investigație aleasă a fost cea a experimentului cu un singur subiect. S-a optat pentru alegerea design-ului cu schimbarea criteriului datorită multiplelor aplicații pe care le are în schimbarea unui nivel de performanță a însușirii scrierii. Modificarea nivelului de performanță se obține prin modificarea gradată a variabilelor dependente sub impactul variabilei independente.

### Prezentarea variabilelor

Au fost realizate 5 experimente cu un singur subiect, iar în fiecare dintre aceste experimente au fost luate în calcul 4 variabile dependente:

1. formarea deprinderilor psihomotorii - prehensiunea tridigitală;
2. formarea deprinderii de realizare a actului grafic printr-o poziție corectă și comodă a mâinii dominante (cotul și încheietura mâinii dominante pe masă);
3. formarea deprinderii de realizare a orientării oculo-motorii pe pagina caietului (realizarea traseului grafic cu control vizual);
4. formarea deprinderii de realizare a gestului grafic rectiliniu, curb și frânt (realizarea elementului grafic de o formă dată într-un spațiu dat).

Variabila independentă este dată de intervenția cu programul-suport de însușire a elementelor pregrafice, care are același conținut pentru toți subiecții.

Variabile confundate: efectuarea gestului grafic (rectiliniu, curb și frânt) în clasă, la ore; maturarea psihomotrică a subiecților pe parcursul aplicării programului; anumite boli sau indispoziții ale subiecților care pot modifica performanța; prezentarea acelorași tipuri de stimuli la subiecți cu intelect diferit.

### Descrierea procedurii de realizare a programului suport

Primul pas se referă la adunarea unui volum cât mai mare de informații referitoare la copil, la mediul din care provine, la istoricul bolii. Al doilea pas se referă la identificarea deprinderilor problematice sau deficitare asupra cărora trebuie intervenit. Al treilea pas constă în conceperea unui program-suport de însușire a elementelor pregrafice. Al patrulea pas este reprezentat de realizarea propriu-zisă a intervenției cu programul suport de însușire a elementelor pregrafice.

Descrierea programului suport de însușire a elementelor pregrafice: s-a elaborat și aplicat un set de 17 fișe, compartimentate astfel:

- Utilizăm o foaie albă, de mărimea caietului de cls.I, pe care, neîngrădiți de liniatură și motivați de o temă sugestivă copiii au pregătit, de fapt, exerciții de pregrafie.
- Pe spatele acestei foi urmează trei rânduri de benzi colorate. La începutul fiecărei benzi sunt desenate semnele-model, cu scopul de a fi un indiciu în trasarea grafismelor.

- Pentru stimularea realizării actului grafic, s-au utilizat mai ales desene asociate elementelor din natură. În acest sens amintim teme ca: brad, drum, săgeată, curcubeu, lanț muntos, soare, melcul. Timpul de realizare a fișelor nu a fost limitat, efectuarea exercițiilor depinzând de ritmul de lucru al fiecărui copil.
- Consolidarea deprinderilor însușite s-a realizat pe alte fișe de aceeași dimensiune, dar care conțineau alte cerințe (realizarea liniilor drepte, frânte sau curbe prin unire de puncte).
- Setul conține și fișe cu teme de evaluare, aplicate după parcurgerea etapelor de consolidare.
- Pentru fiecare subiect, consecutiv atingerii performanței maxime s-a introdus o fază reversibilă în care nu s-au mai acordat întăriri. În această perioadă au fost realizate exerciții specifice logopedice care nu implicau pregătirea grafo-motrică (exerciții de respirație și pronunție, schemă corporală etc).

#### Analiza, prelucrarea și interpretarea rezultatelor

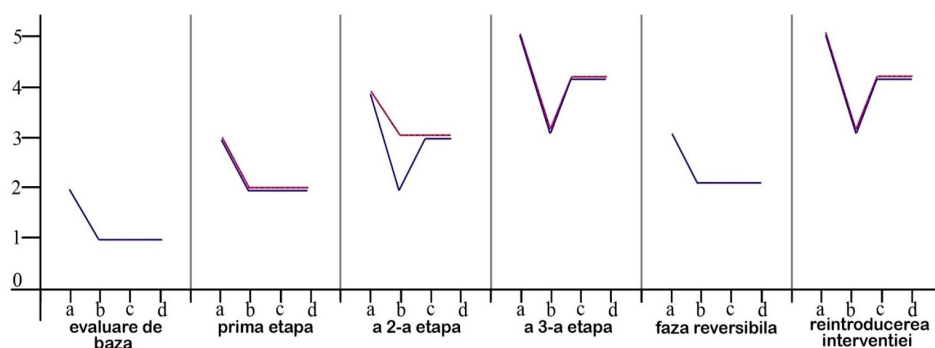
Pe baza unei grile de observație am urmărit formarea unor deprinderi utilizate în actul grafic, în fiecare săptămână, timp de 12 săptămâni.

Fiecare achiziție a fost cotate de la 0 la 5 puncte în funcție de următoarele criterii:

**0** - nu are achiziția; **1** - orice traseu grafic pe spațiul foi; **2** - cu susținere verbală și fizică; **3** - cu susținere verbală; **4** - fără susținere la a doua încercare; **5** - fără susținere la prima încercare.

#### Analiza cantitativă

Grafic 1. Cotarea deprinderilor grafo-motrice observate în cazul subiectului nr. 1



#### **Legendă:**

**a** – cotarea prehensiunii tridigitale; **b** – cotarea poziției corecte a mâinii dominante în timpul actului grafic, **c** – cotarea coordonării oculo-motorii; **d** – evaluarea de bază – cotarea liniilor drepte, curbe și frânte

- prima etapă – cotarea liniei drepte; – a 2-a etapă – cotarea liniei curbe; – a 3-a etapă – cotarea liniei frânte
- faza reversibilă - cotarea liniilor drepte, curbe și frânte; reintroducerea - cotarea liniilor drepte, curbe, frânte
- **linia albastră** – nivelul realizat; **linia roșie** – nivelul expectat

#### Rezultatele cercetării în cazul subiectului numărul 1.

*Evaluarea inițială* a deprinderilor grafo-motrice ne prezintă o dezvoltare psihomotorie normală, nu sunt prezente deficite motorii, iar coordonarea este bună. În ceea ce privește motricitatea fină există dificultăți, nu ține întotdeauna corect creionul în mână, astfel încât ajunge la nivelul a 2 puncte – ține creionul cu susținere verbală și fizică. Poziția corectă la masa în timpul unei activități de scriere este evaluată cu 1 punct – sprijină pe masă doar încheietura mâinii, datorită hiperactivității. Evaluând deprinderea de a ocupa spațiul foi ținând cont de indicații și de a colora în contur, subiectul a atins nivelul de 1 punct, realizarea unui traseu grafic în interiorul conturului. Evaluând capacitatea de realizare a unui traseu grafic s-a observat efectuarea unui traseu grafic fără să respecte cerința – 1 punct.

În *prima etapă a intervenției* am fixat un nivel al performanței ușor mai ridicat, creșterea cu un punct a primelor două dimensiuni (prehensiunea tridigitală și poziția corectă a mâinii la scris). În urma aplicării programului se observă o îmbunătățire a pensei digitale, ajunge la nivelul 3 (fără sprijin la a treia încercare), modul de organizare spațială (în ceea ce privește coordonarea oculo-motorie) nedepășind însă nivelul 2, cu susținere verbală și fizică. S-a trecut la îmbunătățirea *poziției corecte* a brațului în timpul scrisului. Datorită faptului că subiectul prezintă și un comportament hiperactiv s-a ajuns la o poziție corectă a brațului în timpul scrierii cu susținere verbală și fizică, 2 puncte. Exercițiile grafice cuprinse în program au îmbunătățit realizarea traseului grafic al liniei drepte (verticale, orizontale și oblice) ajungând la nivelul a 2 puncte când realizează linia dreaptă cu sprijin verbal și fizic.

A doua etapă a intervenției a constatat în fixarea unui nivel de performanță în creștere cu un punct pe cele patru dimensiuni urmărite. Se observă o îmbunătățire a prehensiunii tridigitale, obținându-se 4 puncte, când ține corect creionul la a doua încercare. În ceea ce privește poziția corectă a mâinii în timpul scrisului subiectul a rămas la scorul de 2 puncte, cu sprijin verbal și fizic. Evaluând coordonarea oculo-motorie subiectul ajunge la nivelul a 3 puncte, cu sprijin verbal,

deoarece nivelul activității este fluctuant, de multe ori este lipsit de scop și de finalitate. În ceea ce privește *linia curbă* (deschisă - semicercul și spirala și închisă - cercul) se poate observa un progres, subiectul ajungând la îndeplinirea sarcinii cu susținere verbală 3 puncte.

La nivelul *etapei a treia*, deoarece subiectul a atins și a menținut nivelul de performanță fixat în etapa anterioară, am crescut nivelul criteriului cu 1 punct pe toate cele patru dimensiuni. Din grafic se observă creșterea performanței prehensiunii tridigitale la 5-puncte. Se observă, de asemenea, și o creștere a capacității de control asupra poziției corecte a mâinii la scris (cotul și încheietura pe masă), ajungând la nivelul a 3 puncte- când poziția mâinii dominante e corectă cu sprijin verbal. Evaluând coordonarea oculo-motorie subiectul ajunge la nivelul a 3 puncte, cu sprijin verbal, deoarece hiperactivitatea și slaba capacitate de concentrare a atenției nu îi permit realizarea orientării pe pagina caietului fără suport verbal. *Linia frântă* deschisă și închisă a fost mai greu de realizat datorită complexității imaginii. Reușita la acest nivel s-a situat la 3 puncte, cu susținere verbală.

În acest moment s-a introdus o *fază reversibilă* (retragerea intervenției cu programul suport de însușire a elementelor pregrafice). Au fost realizate exerciții specifice logopedice care nu implicau pregătirea grafo-motrică. Se observă o scădere a tuturor deprinderilor consolidate până acum (la nivelul prehensiunii tridigitale subiectul se situează la nivelul a 3 puncte-ține instrumentul de scris cu susținere verbală, la nivelul poziției corecte a mâinii dominante ajunge la nivelul a 2 puncte-cu sprijin verbal și fizic, de asemenea coordonarea oculo-motorie și realizarea unui traseu grafic cu o orientare fixată se situează la 2 puncte, cu sprijin verbal și fizic).

*Reintroducerea intervenției* a fost realizată cu ajutorul a trei fișe care cuprind toate categoriile de linii însușite și consolidate, urmărind obținerea nivelului de performanță atins prealabil. Se obțin rezultate deosebit de bune, ceea ce demonstrează eficacitatea unui astfel de program. În ceea ce privește prehensiunea tridigitală subiectul ajunge cu ușurință la nivelul de 5 puncte, atins anterior fazei reversibile. De asemenea obține 3 puncte în ceea ce privește poziția corectă a mâinii și coordonarea oculo-motorie și 4 puncte la realizarea traseelor grafice.

### Concluzii

Având în vedere că fiecare dintre ipotezele specifice formulate au fost confirmate, este evident că ipoteza generală va fi și ea confirmată, deci prin utilizarea programului prezentat în lucrare, de însușire a elementelor pregrafice, facilităm accesul copiilor la forma scrisă a limbajului.

### Bibliografie selectivă

Burlea G., 2007 - Tulburările limbajului scris-citit, Editura Polirom, Iași, pag. 106-112

Cassalis S., Cole P., Royer C., 2003 - Traitement morphologique et lecture: une strategie compensatoire pour le dyslexiques, Glossa, 85, pag. 4-18.

Ernst M., Margrit J., Hildegard B., Ernst B., Ernst S.- Desenul formelor ,Dezvoltarea simțului pentru formă în educație, Editura Triade, Cluj-Napoca, 2002.